

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

УДК 8 (02) 091
На правах рукопису

ШИМЧИШИН Марія Мирославівна

ПІДСТАВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ РЕЦЕПЦІЇ
ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ В АНГЛОМОВНОМУ СВІТІ
(Великобританії, Канаді, США)

10.01.05 - порівняльне літературознавство

*Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук*

Київ – 2000

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка.

Науковий керівник:

— доктор філологічних наук, професор Гром'як Роман Теодорович, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, зав. кафедрою теорії літератури і порівняльного літературознавства.

Офіційні опоненти:

— доктор філологічних наук, професор Булаховська Юлія Леонідівна, Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, провідний науковий співробітник-консультант.

— кандидат філологічних наук Лановик Мар'яна Богданівна, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, викладач кафедри історії української літератури.

Провідна установа:

— Національний університет "Києво-Могилянська академія", кафедра філології.

Захист відбудеться 15 грудня 2000 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.001.15 по захисту дисертацій при Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за адресою: 010133, Київ-33, бульвар Тараса Шевченка, 14.

З дисертацією можна ознайомитися у науковій бібліотеці Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, вул. Володимирська, 58).

Автореферат розісланий "14" листопада 2000 р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої ради

Л.Ф.Дунаєвська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Леся Українка не тільки розширила тематичні горизонти українського письменства, а й

запровадила нові жанри та форми. Тому до дослідження її творчості, як і до спадщини її попередників, звертались і звертаються українські й зарубіжні літературознавці. Її поезії та драматичні поеми перекладались і перекладаються багатьма мовами світу.

На сьогодні в україномовному літературознавстві бракує повної інформації та детального аналізу англomовних перекладів, а також англomовної критичної рецепції творів Лесі Українки. У статті Р.Зорівчак “Рецепція творчості Лесі Українки англomовними літературами” (1991) започатковано опис та аналіз англomовної Лесіани. В англomовному дискурсі анотовані бібліографічні відомості про творчість Лесі Українки систематизовано у праці М.Тарнавської “Ukrainian Literature in English”, що включає публікації по 1965 рік, стисло інформацію такого характеру ця ж авторка подала по-українськи в журналі “Сучасність” 1999 року. В останні роки науковці, що зверталися до проблеми “Леся Українка та світова література”, зокрема М.Ігнатенко, Л.Барабан, не заторкували питання про англomовну рецепцію творчості поетеси.

Маловідомість на батьківщині Лесі Українки англomовних перекладів її творів є однією з причин того, що майже не вивчався їх перекладознавчий рівень, зокрема з погляду компаративістики. Як показує огляд літературно-критичних статей та історико-літературних праць з лесезнавства (О.Бабишкін, І.Головаха, М.Драй-Хмара, А.Іщук, А.Каспрук, Є.Кирилюк, В.Костюченко, В.Курашова, Л.Міщенко, А.Музичка, Л.Новиченко, І.Стебун, С.Шаховський), рецептивний аспект проблеми довго не ставав предметом спеціального дослідження, а згодом увага зверталася переважно на генетико-контактні зв’язки при вивченні творчості поетеси (Л.Аврахова, Ю.Денисюк, І.Журавська, М.Соколянський, Л.Шаповалова); подавалася інформація про глибину обізнаності Лесі Українки із зарубіжними літературами. Останнім часом в Україні опубліковані дослідження (І.Бетко, Т.Борисюк, А.Нямцу, Я.Поліщук, Г.Чеснокова, В.Ятченко), в яких творчість Лесі Українки розглядається з позицій компаративістики та інтертекстуальності, зокрема, здійснюються типологічні зіставлення її драматичних поем з творами інших літератур, вивчаються літературні аналогії, збіги та відмінності. Подібна тематика розглядалася літературознавцями української діаспори (К.Г.Андрусишен, К.Біда, В.Жила, Р.Карп’як, П.Одарченко, Я.Розумний та ін.).

Таким чином, актуальність пропонованого дисертаційного дослідження зумовлюється тим, що, *по-перше*, англomовна Лесіана (переклади творів, критичні праці про її творчість) невідома українському читачеві; *по-друге*, ще вичерпно не досліджувався перекладацький рівень її інтерпретацій англійською мовою; *по-третє*, спеціально не вивчалися особливості рецепції творів поетеси в англomовному дискурсі, їх включення в інонаціональний контекст та функціонування. Зв’язок роботи з науковими програмами та планами. Дисертаційне дослідження виконувалось в межах комплексної кафедральної теми “Проблеми рецептивної поетики та наратології в українсько-зарубіжних літературних зв’язках”, яку розробляє група літературознавців Тернопільського державного педуніверситету ім. Володимира Гнатюка. Тема дисертації узгоджена з бюро Науково-координаційної ради при Інституті літератури ім. Т.Шевченка НАН України.

Мета дослідження — системне простеження рецепції творчості Лесі Українки в англomовному світі та виявлення динаміки й особливостей цього процесу.

Досягнення мети передбачало вирішення таких завдань:

- виявлення підстав для англomовної рецепції творів Лесі Українки;
- систематизація, опис, оцінка англomовних перекладів поезії Лесі Українки крізь призму компаративістики;
- характеристика англomовної рецепції діяльності та різножанрової творчості української письменниці.

Об’єктом дослідження є англomовні версії творів Лесі Українки та “літературні документи” — різножанрові матеріали в періодиці США, Канади, Великобританії, які засвідчують різні прояви й рівні рецепції діяльності і творчості Лесі Українки від перших зразків до кінця ХХ століття, а також драматична поема “У пущі” та твір Натанієля Готорна “Травневе дерево Меррі-Маунта” у типологічному їх зіставленні.

Предметом осмислення є особливості та основні тенденції рецепції творчості Лесі Українки в

критичному та історико-літературному англомовному дискурсі в його *зіставленні* з українськими літературознавчими працями.

Різномасштабність даної роботи передбачає широкі теоретико-методологічні основи, функції яких виконують праці з рецептивної естетики та поезики: М.Бахтіна, Р.Гром'яка, М.Ігнатенка, І.Ізера, Г.Ключека, Г.Яусса та інших.; з порівняльного літературознавства: Ю.Булаховської, Г.Вєрвеса, Д.Дюришин, В.Жирмунського, І.Журавської, Д.Затонського, Е.Касперського, Р.Клементса, Д.Наливайка, А.Нямцу, Р.Уеллека, К.Шахової та інших, з теорії перекладу: О.Гайнічеру, Є.Еткінда, Р.Зорівчак, В.Комісарова, В.Коптілова, В.Радчука та інших.

У роботі використано філологічно-описовий, порівняльно-історичний, методи, елементи методики інтертекстуального аналізу досліджуваних художніх явищ.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в тому, що детальний опис та аналіз англомовної Лесіани (переклади її творів, рецепція діяльності і творчості) здійснено вперше, як і вперше в україномовному літературознавстві проводиться докладне типологічне зіставлення драматичної поеми “У пуці” та оповідання Н.Готорна “Травневе дерево Меррі-Маунта” як однієї з підстав рецепції оригінальних творів Лесі Українки в англомовному світі.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його результати можуть бути використані при читанні загальних курсів з історії української літератури, історії літературної критики, теорії та практики перекладу, історії української еміграції, спецкурсу з компаративістики.

Матеріали дисертації апробовані на двох міжнародних (V Міжнародна науково-практична конференція “Франція та Україна: науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур” та Міжнародна наукова конференція: “Внесок української еміграції в розвиток національної та світової культур”) конференціях, на одній міжрегіональній (“Лінгво-дидактичні проблеми викладання іноземних мов на економічних факультетах”). Доповідь “Англомовна критична рецепція творчості Лесі Українки” була прочитана у Літній літературознавчій школі “Сучасна літературна теорія: модернізація українського письменства в контексті польської, російської та єврейської літератур” (Київ, 1999). Дисертація обговорена і рекомендована до захисту на засіданні кафедри теорії літератури і порівняльного літературознавства Тернопільського державного педуніверситету ім. В.Гнатюка (протокол № 9 від 9.03.2000 року). За матеріалами дослідження опубліковано чотири статті у фахових виданнях ВАК України. Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел, який нараховує 256 позицій. Повний обсяг дисертації 167 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтована актуальність обраної теми, охарактеризовано стан її наукової розробки, сформульовані мета, завдання дослідження; окреслені теоретико-методологічна база, новизна і практичне значення основних положень праці.

У першому розділі — “Творчість Лесі Українки та англомовна література: підстави взаємної рецепції” — висвітлюються такі передумови рецепції творчості Лесі Українки в англомовному світі, як контакт письменниці з англійською літературою, англомовні інспірації до її власної творчості і деякі типологічні сходження, зумовлені самостійним освоєнням теми Нової Англії Лесею Українкою і Н.Готорном. Дисертант виходить з того, що різномовні інспірації виводили творчість Лесі Українки на обшири світової літератури і їх врахування при вивченні різномовної рецепції спадщини письменниці є неодмінною умовою.

У підрозділі “Англомовні інспірації у творчості Лесі Українки, їх інтертекстуальні вияви”, систематизувавши та проаналізувавши всі форми відгомону творчості англійських письменників у спадщині Лесі Українки, дисертант констатує, що у творах українського митця зустрічаються різні інтеграційні форми міжлітературної рецепції, найпоширеніші з яких — алузії та ремінісценції. З функціонального боку вони є побічними в оригінальних текстах поезеси, відіграючи другорядну роль в системі ідейно-художніх елементів її творів. Проте разом переконливо засвідчують, що в структурі художньо-естетичного досвіду Лесі Українки враження від творів класиків англійської літератури, прочитаних у перекладах і в оригіналах, були не тільки тривкими, а й творчо функціональними. Як інтертекстуальні компоненти текстів Лесі Українки,

вони в компетентних читачів можуть спрямовувати сприйняття української літератури в бік її подібності з англійською, тобто служити *підставою* для зацікавлень українською літературою тих реципієнтів, які раніше з нею не спілкувалися.

Підрозділ 1.3 — “Тема Нової Англії в зацікавленнях Лесі Українки та Натанієля Готорна: типологічний аспект” — розширює і деталізує спостереження професора Колумбійського університету К.А.Меннінга, який у статті “New England in Lesya Ukrainka’s in the Wilderness”, порівнявши драматичну поему “У пущі” з оповіданням американського письменника Натанієля Готорна “Травневе дерево Меррі-Маунта” (Nathaniel Hawthorne “The Maypole of Merry Mount”), сформулював таку тезу: “В оповіданні Готорна є декілька фрагментів, які сугерують подібність до епізодів у драматичній поемі Лесі Українки”¹. Дисертант вважає, що така постановка питання цілком можлива (принаймі має право на існування) з точки зору теорії інтертекстуальності. Вона є проявом читацької компетенції, сформованої лектурою людини з середовища англомовної культури.

Спостереження над матеріалом, розглянутим у цьому розділі в аспекті контактено-генетичних зв’язків і типологічних відношень, не тільки увиразнюють, ілюструють основні методологічні принципи нашого дослідження, складові компоненти літературної рецепції, а й привертають увагу до питання — про читацьку компетенцію реципієнта, про структуру досвіду інтерпретатора, який має справу з інтертекстуальністю текстів чи здійснює тематологічний аналіз художніх творів, представлених цими текстами. Про суголосність багатьох творів Лесі Українки з архітворами світової літератури найперше і переконливо заговорили ті українські критики початку ХХ століття, які спеціалізувалися в галузі зарубіжних літератур (передусім М.Свшан, М.Рудницький), історики літератури з середовища неокласиків (М.Зеров, П.Филипович), або такі широкоосвічені фахівці, як О.Білецький, Д.Чижевський. Їх розвинутий естетичний смак, читацький та інтерпретаційний досвід дозволяли їм навіть на інтуїтивному рівні осягати сумірність, світове значення драматургії Лесі Українки, а в разі потреби докладно й аргументовано розгортати компаративістське дослідження, як, наприклад, О.Білецький про “Кассандру”.

Другий розділ — “Англомовні інтерпретації творів Лесі Українки” — присвячений історії англомовних інтерпретацій творів Лесі Українки (2.1) і перекладознавчим аспектам англомовних версій поезії Лесі Українки з погляду компаративістики (2.2).

Перший переклад твору Лесі Українки був опублікований 1916 року, коли у Лондоні вийшла збірка “Five Russian plays with one from the Ukrainian”, яка містила драматичну поему “Вавілонський полон”, перекладену, як й інші твори видання (А.П.Чехова, В.Фонвізіна), Карлом Ерихом Бечгофером Робертсом (1894 - 1949). У 1933 р., канадійський поет — Оноре (Онуфрій) Івах (Ewach Honore) видав книгу “Ukrainian Songs and Lyrics: a short anthology of Ukrainian poetry” (“Українські пісні та вірші: коротка антологія української поезії”), в останньому розділі якої опубліковано в цілому адекватний переклад поезії Лесі Українки “Розбита чарка” — “The broken glass” (“With the glasses the wedding guests ring...”). Англомовна газета “The Ukrainian Weekly” (“Український тижневик”) у 1945 році надрукувала прозове оповідання Лесі Українки “Розмова” у перекладі професора Персіваля Канді. 1946 року в “The Ukrainian Quarterly” з’явилося його дослідження про Лесю Українку, з уривками її віршів та перша спроба поетеси — “Надія” у перекладі дослідника. До статті “An Episode in the Life of Lesya Ukrainka” (“Епізод з життя Лесі Українки”), що була опублікована у 1947 році, додано переклади віршів “Чи пам’ятаєте, коли я говорила...” (“Do you remember that time when I spoke...”), “Де ті струни, де голос потужний...” (“Where are the strings?”), “До тебе, Україно, наша бездоляная мати...” (“For thee, O Ukraine, O our mother unfortunate, bound...”), “Грай, моя пісню” (“Sing, O My Song”) зроблені Персівалем Канді. Чергова збірка творів Лесі Українки “Spirit of Flame” (“Дух пламеню”), що вийшла у 1950 році у Нью-Йорку та повторно у 1971 у Вестпорті, складалася тільки з перекладів Персіваля Канді. У 1963 році побачила світ англомовна антологія “The Ukrainian Poets. 1189 - 1962” (“Українські поети. 1189 - 1962”). Лірика Лесі Українки представлена поезіями “Contra spem spero” (Away, ye gloomy thoughts, ye autumn clouds), “My heart is ablaze...” (“Горить моє серце”); Rhythms: I. “O where

¹ Manning C.A. New England in Lesya Ukrainka’s in the Wilderness // Comparative Literature. — Oregon, 1956. — Vol. VII. — P.137.

have you gone, my voicerous words...” (“Де поділися ви, голоснії слова...”), VI. “If all my blood had from my flesh been drained” (“Якби вся кров моя уплинула отак...”); “The forgotten shadow” (“Забута тінь”), “Why art thou not like tempered steel” (“Слово, чому ти не твердая криця...”), “Jeremiah” (“Єреміє, зловісний пророче в залізнім ярмі”).

У 1963 році в осінньому та зимовому номерах “The Ukrainian Review” були оприлюднені інтерпретації Віри Річ поезій Лесі Українки “*Contra spem spero*”, “Rhythm. Part I” (“Ритми. Частина I”), “Seven strings” (“Сім струн”). 1964 року в англomовному світі з’явилася перша антологія українського короткого оповідання під назвою “Their land. An anthology of Ukrainian short stories” (“Їхня земля. Антологія українських оповідань”). Твір Лесі Українки “Розмова” у перекладі Персіваля Канді передрукований з газети “The Ukrainian Weekly” за 1945 рік. Грунтовно перекладацький доробок Віри Річ зрепрезентовано у монографії “Lesya Ukrainka. Life and Work” (“Леся Українка. Життя і творчість”), що вийшла у Торонто 1968 року. Друга частина книги — “Selected works translated by Vera Rich” (“Вибрані твори, перекладені Вірою Річ”) — включала такі твори поетеси: “The Stone Host” (“Камінний господар”), “The Orgy” (“Оргія”), “Cassandra” (“Кассандра”), “Robert Bruce, King of Scotland” (“Роберт Брюс, король шотландський”), “Seven Strings” (“Сім струн”) та три коротші вірші. “The Ukrainian Canadian”, що вийшов у січні 1971 року, містив переклади поезії Лесі Українки, які були зроблені М.Скрипник: “Hope” (“Надія”), “Evening Hour” (“Вечірня година”), “Mother, winter time is here...” (“Мамо, іде вже зима...”) та інші. У 1971 році у Києві побачило світ англо-українське видання драматичної поеми Лесі Українки “В катакомбах” у перекладі І.Вив’юрського. Квартальник “The Ukrainian Review” відзначив столітній ювілей поетеси публікацією поезії “І ти колись боролась...” у перекладі Віри Річ. У 1972 році “The Ukrainian Canadian” виніс на суд читача англomовні інтерпретації поезії Лесі Українки “У чорну хмару зібралася туга моя...” (“In a dark brooding cloud”) (англomовна версія І.Железної) та “На мотив з Міцкевича” (“On a motif from Mickiewicz”) як перекладацький пошук Глейдис Еванс (Gladys Evans). Її ж інтерпретації склали двомовну збірку “Надія. Hope”, що вийшла у Києві у 1975 році. Переклад драми-феєрії Лесі Українки “Лісова пісня” був надрукований у книзі “Down Singing Centuries” (“Спів упродовж віків”) у 1981 році в Канаді. “The Ukrainian Canadian” у 1981 році опублікував поезію “The lake’s asleep” перекладену Марією Скрипник. Під заголовком “Commemorating the Birth of Lesya Ukrainka, February 25, 1871” (“Вшановуючи день народження Лесі Українки, лютий 25, 1871”) у 1982 році “The Ukrainian Canadian” умістив поезії передруковані зі збірки “Hope” (“Надія”), а саме: “Epilogue” (“Епілог”), “To nature” (“До природи”), та вірш з циклу “Ритми” — “Fa”. Твір “Коли втомлюся я життям щоденним” (“When I am weary of life’s daily round...”), переклад якого був взятий зі збірки “Hope”, “The Ukrainian Canadian” опублікував у 1984 році. Нова англomовна версія драми-феєрії “Лісова пісня”, здійснена Глейдис Еванс, побачила світ у видавництві “Дніпро” 1985 року. Поезія “Мій шлях” (“My Path”) вперше в англomовній версії була надрукована у 1986 році у лютому номері “The Ukrainian Canadian”.

1988 року у Філадельфії вийшов збірник “Lesia Ukrainka in translations: English, German, Spanish, French, Croation, Portugese, Italian” (“Леся Українка у перекладах: англійською, німецькою, іспанською, французькою, грецькою, хорватською, італійською”), де містилися переклади творів письменниці цими мовами. Для англomовного читача особливо цікавою була драматична поема “У пущі”. У 1991 році англomовний журнал “Ukraine” опублікував поезії Лесі Українки “Вечірня година” (“Evening Hour”), “Мамо, іде вже зима...” (“Mother, winter time is here...”) у перекладі Марії Скрипник. Цікавими для компаративістичного аналізу були інтерпретації твору “Contra spem spero”, зроблені Персівалем Канді та Вірою Річ. У 1992 році у кварталнику “The Ukrainian Quarterly” була представлена англomовна інтерпретація “Боярині” зроблена В.Річ. Її переклад “Вавилонського полону” у 1993 році надрукував журнал “The Ukrainian Review”, а в 1994 — “Лісову пісню”.

Враховуючи історію перекладів творів Лесі Українки англійською мовою та відгуки про них, дисертант приходять до висновку, що в англomовному світі (Великобританії, Канаді, США) твори Лесі Українки, хоч і з великими перервами, публікувалися неодноразово (всього досі виявлено двадцять вісім джерел, в яких надруковано сто тридцять чотири твори письменниці, в тім числі поезії і драматичні поеми). Деякі твори Лесі Українки мають по декілька версій (“Contra spem

spero”, “Надія”, цикл “Сім струн”, “Слово, чому ти не твердая криця”, “Лісова пісня”, “Вавилонський полон”, “Бояриня” та інші). Поетичним словом Лесі Українки цікавились англійські, канадські, американські перекладачі К.Е.Б.Робертс, П.Канді, В.Кіркконнел, Ф.Г.Р.Лайвсей, В.Річ, а також українці, які народились чи жили в англомовних країнах, серед них К.Г.Андрусишен, Дж. Вір, О.Івах, М.Скрипник, Р.Стойко-Лозинська.

Розглядаючи англомовні переклади з точки зору генетико-контактних зв’язків, можна твердити, що вони є прикладом зовнішнього контакту, оскільки виконували тільки інформативну функцію. Відсутність свого часу гучного резонансу від англомовних перекладів творів Лесі Українки ще не є свідченням їх невисокої вартості. “Загальновідомо, зазначив Д.С.Наливайко, — що далеко не завжди здобутки тих чи інших літератур знаходили широке визнання й ставали джерелом впливів у регіональному чи європейському масштабах, не кажучи вже про світовий. Це залежало від дії різних чинників — не тільки літературних, а й позалітературних, яким нерідко належала й визначальна роль. Проте така відсутність розголосу ще не може ставити під сумнів об’єктивну цінність здобутків національних літератур, які не були “провідними” і “впливаючими”, так само як значення цих здобутків у порівняльно-типологічному зрізі”².

Англомовні переклади творів Лесі Українки здійснювала стала група перекладачів як українського походження (Джон Вір, Марія Скрипник), так і англосакського (Г.Еванс, П.Канді, В.Кіркконнел, Ф.Г.Р.Лайвсей, В.Річ), які, добре знаючи обидві мови, постійно вдосконалювали перекладацьку техніку, не вдаючись до переспівів, орієнтуючись на особливості оригінального тексту, максимально керувалися засадами еквілінеарності та еквіритмічності. Незначні відхилення, зафіксовані нами, спотворюючого впливу на рецепцію постаті, діяльності і творів Лесі Українки не можуть справляти. Цьому запобігають як компенсаційні зусилля перекладачів, закладені в їхніх версіях текстів згідно з особливостями англійської мови і культури, так і передмови, примітки самих перекладачів чи укладачів антологій до перекладених творів. У таких супровідних матеріалах подається бодай стисло інформація про Україну, її стосунки з сусідніми народами, про життєдіяльність української авторки. Важливу роль при цьому відіграє фактор української еміграції. Періодичність і частотність з’яви українських антологій чи добірок корелюють з розвитком української еміграції — імміграції до Англії, Канади, США. Це позначається не тільки на складі ініціаторів видань, а й на підготовці перекладачів. У дисертації зроблено висновок, що на вибір творів для перекладу впливали не тільки загальнолюдські теми, естетично-художній рівень оригіналів, а й знання чи обізнаність з історією України (“Вавилонський полон”, “Бояриня”), з біографією письменниці (“Одержима”) тощо.

У третьому розділі — “Англомовна критична рецепція творчості Лесі Українки” — йдеться про те, що рецепція творчості Лесі Українки в англомовному світі репрезентується не тільки перекладами поезій та драматичних поем. Її представляють, окрім перекладів статті, нариси, розвідки, дослідження, які публікувались у різноманітних періодичних виданнях США, Канади, Великобританії. Найбільше таких документів за обстежений період оприлюднювали: “The Ukrainian Quarterly” (“Український кварталник”), “The Ukrainian Review” (“Український огляд”), “The Ukrainian Canadian” (“Український канадієць”), “Journal of Ukrainian Studies” (“Журнал українознавчих студій”), “Comparative Literature” (“Порівняльна література”), “Canadian Slavonic Papers” (“Канадські славистичні записки”), “Studia Ucrainica” (“Українознавчі студії”) та інші. За ними можна скласти уявлення про рівень та глибину сприйняття творчої спадщини української поетеси англомовним реципієнтом, передусім, професійним критиком.

При розгляді англомовних критичних статей та монографій про творчість Лесі Українки дисертант передусім вирізняє й підкреслює ті моменти, що є новаторськими чи опозиційними до україномовного критичного лесезнавчого дискурсу.

Розділ складається з трьох підрозділів. У першому — розглядаються англомовні дослідження творчості Лесі Українки вчених української діаспори. Першим англомовним відгуком про Лесю Українку вважається стаття Емілія Рев’юка (Emil Revyuk) “Lesia Ukrainka” у монографії Д.Сновида

² Українська література в системі літератур Європи і Америки (XIX - XXст.): Зб.наук.праць.— К., 1997.— С.5.

(D.Snowyd) “Дух України” (“Spirit of Ukraine”, 1935).

Цей автор у науково-популярному стилі коротко характеризував життєвий шлях Лесі Українки, наголошуючи на її патріотизмі та любові до України. Його підсумкове судження за структурою було синкретичним, а за спрямованістю — літературознавчим. Е.Рев'юк вказував на творчі джерела, мистецькі орієнтири і засоби соціологічно-естетичного плану, які Леся Українка використовувала для національного відродження. І тільки після цього переходив до принагідних власне політико-просвітних міркувань. Тому епілогом статті є роздуми Е.Рев'юка про значення України для Європи, адже саме вона, наголошував автор, врятувала інші народи від татарської неволі, а потім і від більшовиків.

Майстерність Лесі Українки як драматурга високо поцінювалась як її сучасниками, так і наступниками. Критики та історики літератури в Україні визнавали її заслугою те, що вийшовши за межі побутовізму та етнографізму, вона утверджувала нову для української літератури драму не тільки за формою, а й за змістом. Проте англійською мовою для зарубіжних читачів цю тезу проголошував та аргументував емігрант з України, один з дослідників її творчості В.Державин. Він 1956 року опублікував статтю “The Dramatic Works of Lesya Ukraïнка” (“Драматичні твори Лесі Українки”), розглянувши основні риси драматичних поем Лесі Українки. У вихідній тезі автор привертая увагу англословних читачів до загальнолюдського характеру творчості українського митця. Це було перше дослідження в англословному дискурсі присвячене драматичним поемам Лесі Українки.

У 1963 році побачила світ енциклопедія “Україна”, видана під редакцією В.Кубійовича з передмовою Ернеста Сіммонса у Торонтському університеті. У ній вміщена стаття М.Глобенка про Лесю Українку. М.Глобенко вказав на тематичне багатство творів Лесі Українки, неординарне трактування світових мотивів.

У монографії К.Андрусичена та В.Кіркконнела “The Ukrainian Poets. 1189 - 1962.” до поезії Лесі Українки подано коротку передмову, написану з позицій феміністичної критики, яка до тих пір в українській науці не застосовувалась. Ця інформаційно-довідкова стаття, не відзначаючись новизною ідей щодо розуміння творчості Лесі Українки, наближала спадщину української авторки до реципієнта, вихованого на відмінних літературознавчих традиціях, оперуючи звичною для нього термінологією. Вона виразно протистояла соціологічним кліше в тодішньому українському радянському літературознавстві.

Грунтовним дослідженням творчості Лесі Українки в англословному дискурсі є монографія “Lesya Ukraïнка” (1968), що складається з двох великих розділів: “Life and Work” by Constantine Bida (“Життя і творчість”, Костянтин Біда), “Selected Works” translated by Vera Rich (“Вибрані твори”, перекладені Вірою Річ). К.Біда у хронологічному порядку робив проблемно-тематичний аналіз драматичних поем Лесі Українки. Він був знайомий з літературно-критичними працями українських дослідників, зокрема цитував О.Бабишкіна, О.Білецького, М.Драй-Хмару, М.Євшана, М.Зерова, А.Музичку, Є.Ненадкевича, В.Петрова, П.Филиповича. Автор часто погоджувався з оцінкою творчості Лесі Українки цими критиками, іноді звертав увагу на розходження в інтерпретаціях одного і того ж твору.

На східних мотивах творчості Лесі Українки зосереджував свою увагу канадський науковець Я.Б.Рудницький у статті “Africa in the Life and Work of L.Ukraïнка” (“Африка у житті і творчості Лесі Українки”).

До аналізу драматичної поеми Лесі Українки “Камінний господар” звернувся канадський критик Володя Смирнів у статті “The Stone Guest and the Stone Host (A.Pushkin’s and Lesia Ukraïнка’s Dramatization of the Don Juan Theme)” (“Камінний гість і камінний господар. (Драматизація теми Дон Жуана Лесею Українкою та О.Пушкіним)” (1971). Автор здійснив компаративістичний аналіз творів Лесі Українки “Камінний господар” та О.Пушкіна “Каменный гость”. У підсумку В.Смирнів констатував, що, на його погляд, мета порівняльного літературознавства не полягає у визначенні більшої чи меншої цінності одного з двох творів, а лише у виявленні їх подібностей та відмінностей. Ця публікація була першою в англословному дискурсі порівняльно-типологічною студією творчості Лесі Українки.

До сторіччя від дня народження поетеси у Калгарі (пров. Альберта, Канада) вийшло популярне

видання про Лесю Українку, автором якого була Оріся Прокопів. У 1975 році журнал “The Ukrainian Review” опублікував статтю Аріадни Шум (Ariadna Shum) “Lesya Ukrainka — a Bard of Struggle and Contrasts” (“Леся Українка — співець боротьби і контрастів”). А.Шум не тільки констатувала нетрадиційність драматичних творів Лесі Українки, а й здійснила вдалу спробу проінтерпретувати їх у філософсько-психологічному аспекті.

Серед англomовних дослідників творчості Лесі Українки виділяється Володимир Жила. У 1978 році журнал “The Ukrainian Review” опублікував його розвідку “Prophetess Fated to Be Disbelieved”, яка пізніше була передрукована у кварталнику “The Ukrainian Quarterly”. Її україномовний варіант під заголовком “Пророчий дар безсилої жінки” був опублікований у збірнику, присвяченому століттю з дня народження поетеси, у Філадельфії. Увага дослідника зосереджена передусім на драматичній поемі “Кассандра”. В.Жила допускає, що письменниця була знайома з творами Дж.Г.Байрона, Ф.Гесслера, Г.Ібсена, Г.Кастроппа, в яких також змальовано образ Кассандри. На логіці роздумів цього літературознавця, що сформувався як фахівець у контексті зарубіжних філологічних студій, позначилися засади структуралістської поетики і традицій американської компаративістики.

Свій погляд на драматичну поему “Камінний господар” висловив В.Жила у статті “Don Juan through Ukrainian Eyes” (“Дон Жуан українськими очима”) (1981). Його вихідна теза полягає в тому, що, торкаючись античної та біблійної тематики, Леся Українка зуміла реінтерпретувати всевітньовідомі мотиви та образи по-новому, надавши їм власної конотації та звучання.

До теми дон-жуанства у творчості Лесі Українки звернувся Степан Чорній у статті “Don Juanian Motif in Lesia Ukrainka’s Dramaturgy” (“Дон Жуанівський мотив у творчості Лесі Українки”) (1979). Україномовний варіант цієї розвідки у перекладі Ольги Лучук був опублікований у записках НТШ. О.Чорній аргументує висновок, що твір української письменниці — високохудожній, позбавлений примітивного дон-жуанства і є цінним внеском у світову літературу.

До порівняльного аналізу драматичної поеми “Камінний господар” та п’єси С.Черкасенка “Еспанський кабальєро Дон Хуан і Розіта” звернувся Р.Карп’як у статті “Don Juan: A Universal Theme in Ukrainian Drama” (“Дон Жуан: світова тема в українській драматургії”), що була опублікована у журналі “Canadian Slavonic Papers / Revue Canadienne des Slavistes” (1982).

Драматична поема Лесі Українки “Камінний господар” цікавила англomовних літературознавців (маємо найбільше окремих англomовних досліджень цього твору) передусім універсальністю теми, а також давала можливість для ґрунтовних компаративістичних студій. Однак зіставлення п’єси С.Черкасенка “Еспанський кабальєро Дон Хуан і Розіта” та “Камінного господаря” було зроблене Р.Карп’яком в англomовному дискурсі вперше і до того ж з урахуванням засад феміністичної критики.

Ірена Макарик подала новаторське трактування “Блакитної троянди” в журналі “Studia Ukrainica” за 1984 рік, опублікувавши там статтю “Lesia Ukrainka’s *Blakytna troianda*: apropos the theme of psychic murder” (“Блакитна троянда Лесі Українки: щодо теми психічного вбивства”). Інтерес Лесі Українки до нової європейської драми, зокрема до творчості Стріндберга, Гауптмана, Метерлінка та Ібсена, позначився і на її драматичній спадщині, — такий засновок міркувань дослідниці. Порівняльний аналіз “Блакитної троянди” з п’єсами Стріндберга та Ібсена було проведено вперше в англomовному літературознавстві. Він має справді дискурсивний характер. І.Макарик свідомо розглянула твір Лесі Українки з позицій психоаналізу і в значно ширшому контексті, ніж це робили раніше будь-де.

Глибокий філософський аналіз “Лісової пісні” в аспекті алюзій та впливів зробила Слободанка Владів у статті “Lesia Ukrainka’s *Lisova Pisia* as a Variant of the Liebestod Motif” (“Лісова пісня” Лесі Українки як варіант мотиву любові-смерті”) (1985), що була опублікована у “Journal of Ukrainian Studies”. Інтерпретація “Лісової пісні” С.Владів зроблена в іншому аспекті, ніж попередні англomовні трактування, в яких К.Біда, В.Державин, П.Канді характеризували лише національно-побутовий характер твору. Слободанка Владів провела паралель між драмою-феєрією, філософією Шопенгауера та музичною драмою Р.Вагнера “Трістан та Ізольда” і виявила багато алюзій, глибинних типологічних подібностей у творі української авторки. Праця С.Владів, яка має дослідницько-науковий характер, засвідчила нову якість рецепції творчості Лесі Українки в

англомовному світі.

“Encyclopaedia of Ukraine” у п’яти томах, яка видавалася протягом 1984-1993 років, містила відомості про біографію Лесі Українки, твори поетеси та бібліографію основних досліджень про неї. Матеріали готувалися літературознавцем П.Одарченком.

У 1994 році у журналі “Journal of Ukrainian Studies” було опубліковане дослідження Максима Тарнавського “Feminism, Modernism, and Ukrainian Women” (“Фемінізм, модернізм і українські жінки”). Письменниця, на думку автора, не була типовою модерністкою, хоча постановка феміністичної проблематики включена в неї у широкому контексті.

Таким чином, серед англomовних літературознавців українського походження, що досліджували і досліджують творчість Лесі Українки в діаспорі, можна виділити по-перше, тих, що жили в Україні, але в силу політичних обставин емігрували і вже за кордоном продовжували свою фахову діяльність; по-друге, тих, що народилися в англomовних країнах, здобували освіту, професіоналізувалися там. Перші були передусім інформаційним джерелом для англomовних дослідників-славістів, вони подавали фактографічний матеріал, а також були критиками радянських інтерпретацій творчості Лесі Українки, висвітлювали її з відмінних позицій. Друга група дослідників спадщини української письменниці зосереджувала увагу на оригінальних та перекладних текстах, зіставляючи їх зі здобутками світового письменства, інтерпретуючи з позицій новітніх літературознавчих теорій, дотримуючись методологічного плюралізму. Їх рецепція діяльності і творчості Лесі Українки значно ширша від рецепції старшого покоління лесезнавців, бо формувалася в іншому культурологічному контексті.

У другому підрозділі розглядаються англomовні праці про творчість Лесі Українки вчених англо-сакського походження. Проаналізувавши їх (К.А.Меннінг “Ukrainian Literature. Studies of the Leading Authors” (“Українська література. Розвідки про основних письменників”) (1944), П.Канді “Lesya Ukrainka” (1946), П.Канді “An episode in the life of Lesya Ukrainka” (“Епізод з життя Лесі Українки”) (1947), К.А.Меннінг “Twentieth-Century Ukraine” (“Україна двадцятого століття”) (1951), К.Зейх “Lesya Ukrainka” (1963), А.Цимбаліста “Lesya Ukrainka” (1963)), дисертант робить висновок, що англomовні славісти, зокрема українознавці, сформовані в атмосфері методологічного плюралізму Заходу, очевидно, добре усвідомлювали, хто може бути реальним адресатом їхніх праць. Це перш за все ті, хто цікавиться Україною, її взаєминами з Росією. Тому праці англо-саксів і молодшого покоління асимілюваних українців-професіоналістів за дискурсивною структурою були амбівалентними: полемічно-дискусійними щодо праць радянського літературознавства, з одного боку, і компенсаторськи-просвітними, — з другого. За фактажем вони в основному збігалися з дослідженнями українських радянських учених, істотно розходячись з ними за інтерпретацією фактів. Разом з тим вони містили нові факти, які або свідомо замовчувалися в Радянському союзі, або були невідомі там у зв’язку з іншим культурологічним контекстом, крізь призму якого розглядалась творчість Лесі Українки.

У третьому підрозділі охарактеризовано статті літературознавців з України про творчість Лесі Українки, опубліковані по-англійськи. Вони, як правило, писалися по-українськи, потім перекладалися англійською і тиражувалися заходами товариств “Україна”, “Знання”, або на замовлення зацікавлених організацій друкувалися видавництвом “Дніпро”. Часто вони з’являлися в зарубіжних часописах прокомуністичної орієнтації. Сюди належать дослідження Є.Шабліовського “Ukrainian Literature Through the Ages” (“Українська література крізь століття”) (1973), С.Шаховського “Lesya Ukrainka” (“Леся Українка”) (1975) в англomовному перекладі А.Біленка та В.Ружицького, О.Ставицького “Lesia Ukrainka and World Literature” (“Леся Українка і світова література”) (1991), Т.Лебединської “Lesia Ukrainka Discovers the Orient” (“Леся Українка відкриває Схід”) (1991), В.Фурніки “The Kuil Lesia in India” (“Соловейко Лесі в Індії”) (1991).

Із крахом тоталітарної системи в колишньому СРСР і встановленням демократичного ладу в Україні зникла необхідність продовжувати підготовку і публікацію в Україні англomовних статей про українських митців. Нова суспільно-політична ситуація створила сприятливі умови для наукової праці й радикального розширення та збагачення методологічної бази українського літературознавства. Внаслідок цього зникають конфронтаційні тенденції в усіх формах рецепції

творчості Лесі Українки як в Україні, так і за її межами (передусім в українській діаспорі). Ученим з-за кордону стали доступні українські архіви. І навпаки. У науковий обіг повернулися всі твори й листи Лесі Українки, праці “забутих” лесезнавців. Внаслідок цього відбувається активне взаємопроникнення наукових ідей та методологічних підходів до осмислення, реінтерпретації спадщини Лесі Українки. Про це переконливо свідчать як нові праці з лесезнавства в Україні В.Агеєвої, Т.Борисюк, Т.Гундорової, Л.Демської, Т.Мейзерської, С.Павличко, Я.Поліщука, Р.Чопика та інших, так і публікації в Україні лесезнавчих студій вчених з діаспори П.Одарченка, Л.Онишкевич Залеської, Я.Розумного, М.Тарнавської.

У Висновках підсумовано, що текстуально зафіксовані різні прояви рецепції діяльності і творів Лесі Українки починаються з 1916 року, мають дуже дискретний характер і поступово нарастають за частотністю і якістю, особливо після Другої світової війни. Основою нерівномірної рецепції творчості Лесі Українки в англomовному світі виступає фундаментальна засада рецептивної естетики про взаємкореляцію, взаємозумовленість процесів творення і сприймання, генезису художнього твору та його рецепції (сприймання, інтерпретації). Однак цей іманентний естетичний закон, пов’язаний з діалоговістю культури взагалі, її комунікативної природи, діє специфічним чином у різних суспільно-політичних умовах. У випадку з творчою діяльністю Лесі Українки це виявлялося в тому, що обдарована письменниця формувалася, жила і творила в літературі народу, який втратив свою державність, був розчленований між чужими державами і тому в період публікацій творів Лесі Українки не сприймався як цілісна нація. Українські письменники в свідомості іноземців ідентифікувалися з культурними діячами основних народів імперій. Леся Українка маловідомою в світі мовою творила архітвори на рівні світової літератури, але їх неадекватно сприйняли її земляки і зовсім спочатку не знали чужинці. Цим зумовлюється асиметричність у взаємкореляції англійської та української літератур і, зокрема, ставлення Лесі Українки до англійської літератури, а англійців — до особи і творчості української письменниці.

Високий художній рівень драматургії Лесі Українки, загальнолюдські проблеми, які вона розробляла на основі традиційних християнських сюжетів засобами модерної літератури, передусім “драми ідей”, і склав ту потенційну основу (підставу), яка здатна підтримувати зацікавлення її творами іншомовного читача в міру збільшення перекладів її творів чи популяризації її імені, доробку в зіставленні з національними літературами.

У зв’язку з цим перша особливість рецепції творчості Лесі Українки є спільною для сприйняття спадщини в англomовному світі інших провідних українських митців слова — Т.Шевченка, П.Куліша, І.Франка, М.Коцюбинського, Ольги Кобилянської, В.Стефаника та інших. Така рецепція корелює з напрямком, інтенсивністю української еміграції. Чим більше високоосвічених вихідців з України опиняється за її межами, тим інтенсивнішим стає культурно-просвітне життя національно-свідомих українських громад у країнах поселення, тим частіше не тільки пропагується творчість українських митців українськими емігрантами серед чужинців, а й активніше готуються перекладачі та інтерпретатори творчості чільних українських письменників з числа корінної інтелігенції (Г.Еванс, П.Канді, В.Кіркконнел, Ф.Г.Р.Лайвсей, В.Річ).

Друга особливість також стосується рецепції творчості всіх українських письменників, які потрапляють у сферу зацікавлень англomовного світу: англomовний історико-літературний та літературно-критичний дискурс протиставляється судженням та оцінкам “радянських” вчених. Йдеться не стільки про ідейний пафос окремих творів і творчості в цілому, скільки про її естетичну домінанту в системі літературних напрямів і стилєвих тенденцій. Спільним місцем у працях зарубіжних англomовних літературознавців є заперечення реалізму Лесі України на користь її неоромантизму. Серед англomовних критичних відгуків про Лесю Українку виділяються три групи: першу представляють англomовні вчені українського походження: К.Г.Андрусишен, К.Біда, С.Владів, В.Державин, В.Жила, О.Прокопів, Е.Рев’юк, М.Тарнавська, М.Тарнавський, А.Шум та інші, другу — англо-сакські літературознавці: П.Канді, В.Кіркконнел, К.А.Меннінг, А.Цимбаліста, третю — українські літературознавці, праці яких були перекладені англійською: М.Драй-Хмара, Р.Зорівчак, О.Ставицький, Є.Шабліовський, С.Шаховський. Для твердження про істотну відмінність в інтерпретаціях творчості Лесі Українки англо-сакськими та англomовними критиками українського походження не має підстав. І перші, і другі пишуть про вагомість її

драматичних поем, новаторство Лесі Українки в жанровому та тематичному плані, її орієнтацію на західноєвропейську літературу. Англomовні критичні праці про творчість Лесі Українки різноманітні за жанром: біографічні довідки, статті, що присвячені ювілеям, монографічні дослідження, літературно-критичні та історико-оглядові публікації, філософсько-публіцистичні розвідки. Дуже часто їх жанрова природа зумовлювалася типом пресового органу, для якого вони писалися.

Ряд публікацій в англomовній Лесіані присвячено компаративістичним студіям (“New England in Lesia Ukrainka’s in the Wilderness” K.A.Manning, “The Stone Guest and the Stone Host” V.Smyrniv, “Don Juan through Ukrainian Eyes” V.Zyła, “Lesia Ukrainka’s Lisova Pisnia as a Variant of the Liebestod Motif” S.Vladiv), порівнянню творів поетеси з шедеврами зарубіжної літератури. Англomовні дослідники використовували при цьому можливості різних методів — феміністичної критики, елементи психоаналізу, міфокритики, — одностайно трактуючи творчість Лесі Українки в руслі модернізму. У цьому й полягає основна особливість рецепції творчості Лесі Українки в англomовному світі.

Політична заангажованість, методологічний плюралізм з перевагою компаративних операцій — такі основні домінанти рецептивних проявів проникнення спадщини Лесі Українки в багатокультурність англomовного світу.

Основні положення дисертації викладені в таких публікаціях:

I. Фахові видання:

Шимчишин М.М. Питання транслятивної еквілінеарності в англomовних інтерпретаціях поезії Лесі Українки “Contra Spem Spero” // Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія: Літературознавство.— Тернопіль, 1998.— Випуск II.— С. 238 — 242.

Шимчишин М.М. Англomовні інспірації в творчості Лесі Українки // Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія: Літературознавство.— Тернопіль, 1998.— Випуск III.— С. 247 — 264.

Шимчишин М.М. До історії англomовних інтерпретацій творів Лесі Українки // Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія: Літературознавство.— Тернопіль, 1999.— Випуск IV.— С.321 — 336.

Шимчишин М.М. Англomовна критична рецепція творчості Лесі Українки // Наукові записки НаУКМА.— К., 1999.— Т.17.— С. 74 — 79.

Шимчишин М.М. Перекладознавчі аспекти англomовних перекладів поезій Лесі Українки // Наукові записки Тернопільського педуніверситету. Серія: Літературознавство.— Тернопіль, 2000.— Випуск VIII.— С. 187 — 196.

II. Науково-популярні видання:

1. Шимчишин М.М. Компаративістичний аналіз поезії Лесі Українки “Досвітні огні” та її інтерпретації англійською мовою // Матеріали західно-регіональної науково-методичної конференції викладачів іноземних мов вузів “Лінгво-дидактичні проблеми викладання іноземних мов на економічних факультетах”.— Тернопіль, 1997.— С. 111-113.

2. Шимчишин М.М. Різноманітність мов та контрастивна еквілінеарність // V Міжнародна конференція “Україна-Франція, науково-практичний досвід у контексті діалогу національних культур”.— Дніпропетровськ 1998.— Тези доповідей в 3-х частинах .— ч.1.— т.2.— С. 119-120.

3. Shymchyshyn M.M., Sandiy L.V. Some facts about the USA.-Ternopil, 1999.— 68 p.

АНОТАЦІЯ

Шимчишин М.М. Підстави та особливості рецепції творчості Лесі Українки в англomовному світі (Великобританії, Канаді, США).— Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.01.05 — порівняльне літературознавство.— Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ, 2000 р.

У дисертації досліджується англomовна рецепція творчості Лесі Українки. Підстави її виникнення

пов'язані передусім з наявністю англомовних інспірацій, ремінісценцій, алюзій у творчості поетеси. В англомовному дискурсі є численні переклади творів Лесі Українки. Поетичним словом Лесі Українки цікавились англійські, канадські, американські перекладачі К.Е.Б.Робертс, П.Канді, В.Кіркконнел, Ф.Г.Р.Лайвсей, В.Річ, а також українці, які народились чи жили в англомовних країнах, серед них К.Г.Андрусишен, Дж.Вір, О.Ивах, М.Скрипник, Р.Стойко-Лозинська.

Англомовні переклади з точки зору генетико-контактних зв'язків, можна трактувати як приклад зовнішнього контакту, оскільки вони виконували тільки інформативну функцію. У дисертації подано хронологічний опис англомовних інтерпретацій творів Лесі Українки та перекладознавчий аналіз окремих поезій.

Англомовні критичні відгуки про життя, діяльність, спадщину поетеси є ще одним проявом її рецепції. У дослідженні охарактеризовано різножанрові розвідки про Лесю Українку, що наявні в англомовному світі, а також здійснено їх порівняння з україномовними.

Ключові слова: рецепція, інтерпретація, переклад, міжлітературні зв'язки.

АННОТАЦИЯ

Шимчишин М.М. Основания и особенности рецепции творчества Леси Украинки в англоязычном мире (Великобритании, Канаде, США).— Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.01.05.— сравнительное литературоведение — Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, г. Киев, 2000 г.

В диссертации исследуется англоязычная рецепция творчества Леси Украинки. Основания ее возникновения обусловлены прежде всего наличием англоязычных инспираций, аллюзий, реминисценсий в творчестве поэтессы. В англоязычном дискурсе имеются многочисленные переводы сочинений Леси Украинки. Ее поэзией интересовались английские, канадские, американские переводчики К.Е.Б.Робертс, П.Канди, В.Киркконнел, Ф.Г.Р.Лайвсей, В.Рич, а также украинцы, родившиеся или жившие в англоязычных странах, среди них К.Г.Андрусишен, Дж.Вир, О.Ивах, М.Скрипник, Р.Стойко-Лозинская.

Англоязычные переводы с точки зрения генетико-контактных связей, можно квалифицировать как примеры внешнего контакта, поскольку они исполняли только информационную функцию. В диссертации дано описание в хронологическом аспекте переводов сочинений Леси Украинки, осуществлен переводческий анализ некоторых поэзий.

Англоязычные критические отзывы о жизни, деятельности, наследии поэтессы — яркое проявление литературной рецепции. В работе проанализированы разножанровые исследования о творчестве Леси Украинки, имеющиеся в англоязычном мире, а также они сопоставлены с украинскоязычными.

Ключевые слова: рецепция, интерпретация, перевод, межлитературные связи.

SUMMARY

Shymchyshyn M.M. Grounds and peculiarities of the reception of Lesya Ukrainka's works in the English-speaking world (Great Britain, Canada, USA).— Manuscript.

Dissertation for awarding candidate degree of philological sciences on specialty 10.01.05 — comparative literature. Kyiv National University named after Taras Shevchenko, Kyiv, 2000.

The dissertation deals with the reception of Lesya Ukrainka's works in the English-speaking world. Grounds for such reception are found, first of all, in Lesya Ukrainka's works: inspirations, allusions from the works of prominent English writers (e.g. W.Shakespeare, G.Byron). Besides this, in her own works there are themes connected with the English-speaking world. Lesia Ukrainka's greatest literary achievement was her historical, allegorical, exotic dramas whose themes she based on foreign subjects — Babylonian, Hebrew, Greek, Roman, Spanish, French. They were not meant for the stage. In them she developed and sought to resolve complex philosophical, moral, psychologically universal problems. Dynamism, dialectical power, depth of thought, and the forceful delineation of her heroes are the chief characteristics of her dramas, which established her as one of the most original of European writers. These qualities are also to be found in much of her poetry, especially her longer poems. The thematic

wealth, depth of thought, and emotional, and lyrical power of her poetry merged with the wealth of her genres and strophic resources. Her strong, sharp tone, which, however, avoided rhetorical declamation, was characterized by its aphoristic manner, one of the most significant features of her poetry. These factors also aroused the interest in her creativity in the English-speaking world.

Today there are numerous English translations of Lesya Ukrainka's works, which belong to well-known translators (V.Rich, G.Evans, P.Cundy, W.Kirkconnel, M.Scrypnyk, F.Livesay etc.). Research gives their chronology and characterizes the level of translation of separate verses. There are numerous critical investigations of Lesya Ukrainka's life, work, and creativity in the English-speaking discourse. They were written by different critics. We distinguished three groups of them: the first one is introduced by English scholars of Ukrainian origin, who lived in the English-speaking countries, C.Bida, O.Prokopiv, I.Makaryk, M.Tarnawsky, S.Vladiv, W.Zyla, S.Chorney, V.Smyrniv, the second — includes scholars of Anglo-Saxon origin P.Cundy, C.A.Manning, K.Siehs, A.Cymbalysty, the third one — Ukrainian scholars, whose works were translated into English, T.Lebedinska, Y.Shabliovsky, S.Shakhovsky, O.Stavitsky, R.Zorivchak. There is no difference in the interpretation of Lesia Ukrainka's works between the Anglo-Saxon scholars and Ukrainian immigrants. They objected to her realism and confirmed her neoromanticism, her innovations in form, ideas, themes, her orientation to the Western literature.

English-speaking research about Lesia Ukrainka is of a different kind: biographical sketches, articles dedicated to anniversaries, books, critical articles. Some of them include comparative studies.

English-speaking critics used various methods in their research — feminist critique, elements of psychoanalysis, and interpreted her works in terms of Modernism. That is one of the most important peculiarities of the reception of Lesia Ukrainka's life and work in the English-speaking discourse. The dissertation contains the analysis of these investigations and their comparison with the Ukrainian research.

Key words: reception, interpretation, translation, interliterature connections.